

۲۲۶۰۰۶۲

جایگاه منع شکنجه در نظام جزایی اسلام و ایران (با نگاهی به اسناد منطقه‌ای و بین‌المللی)

www.ketab.ir

نویسندگان:

دکتر سعید عطاءزاده (عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی ناجا)

دکتر مصطفی پیرعلی (عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین)

سرسناده	عطارده، سعید، ۱۳۳۹ -
عنوان و نام پدیدآور	جایگاه منع شکنجه در نظام جزایی اسلام و ایران (با نگاهی به اسناد منطقه‌ای و بین‌المللی) / نویسندگان سعید عطارده، مصطفی پیرعلی؛ به سفارش پلیس اطلاعات و امنیت عمومی ناجا، مرکز تحقیقات کاربردی؛ ویراستار و مقدمه آرا ایوب صادقی.
مشخصات نشر	تهران: پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی ناجا، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	[۱۲]، ۲۴۰ ص.
شابک	978-622-6340-71-7: ۷۰۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	فبا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۲۴۰ - ۲۴۱.
موضوع	شکنجه و آزار
موضوع	Torture
موضوع	شکنجه و آزار (حقوق بین‌الملل)
موضوع	Torture (International law)
موضوع	شکنجه و آزار -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	Torture -- Law and legislation -- Iran
موضوع	شکنجه و آزار -- ایران -- تاریخ
موضوع	Torture -- Iran -- History
موضوع	شکنجه و آزار -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	Torture -- Religious aspects -- Islam
بنیاده افزوده	پیرعلی، مصطفی، ۱۳۵۶
بنیاده افزوده	پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی ناجا
بنیاده افزوده	پلیس اطلاعات و امنیت عمومی، مرکز تحقیقات کاربردی
رده بنفد کنگره	۱۷۸۵۹۹
رده بنفد دیویی	۳۶۵/۴۵۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۸۵۰۲۷۳۹
اطلاعات رکورد کتابشناسی	فبا

جایگاه منع شکنجه در نظام جزایی اسلام و ایران (با نگاهی به اسناد منطقه‌ای و بین‌المللی)

به‌سفارش: پلیس اطلاعات و امنیت عمومی ناجا - مرکز تحقیقات کاربردی
 نویسندگان: دکتر سعید عطارده (عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی ناجا)
 دکتر مصطفی پیرعلی (عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین)

ویراستار، صفحه‌آرا و طراح جلد: ایوب صادقی

شابک: ۷-۷۱-۶۳۴۰-۶۲۲-۹۷۸

شمارگان: ۱۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و نشر راه فردا

قیمت: ۷۰۰۰۰۰ ریال

ناشر و سال نشر: پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی ناجا - ۱۴۰۰

پیش‌گفتار

شکنجه از دیرباز به‌عنوان کوتاه‌ترین شیوه نیل به مقصود به‌ویژه در دادرسی‌های کیفری به انگیزه اخذ اعتراف انکار، اعتقاد و... مورد توجه ارباب قدرت بوده است.^۱

این اقدام از زمان شکل‌گیری نخستین هسته زندگی جمعی آغاز شده است و در گذشته نه چندان دور این عمل نه فقط فاقد وصف جزائی بوده، بلکه به‌صورت اقدامی مشروع و قانونی قلمداد می‌گردید.

نظام حقوقی اسلامی که انسان را از منزلت، کرامت و جایگاه بلند و رفیعی برخوردار می‌داند، تا آنجا پیش می‌رود که او را مسجود فرشتگان، خلیفه و جانشین خدا در روی زمین معرفی می‌کند؛ لذا شکنجه را به‌عنوان یک عمل غیرانسانی از دایره اقدامات مشروع در فرایند رسیدگی‌ها خارج و به‌عنوان یک رفتار ممنوع و حرام به توصیف مجرمانه آن می‌پردازد.

ممنوعیت شکنجه از دوران ظهور اسلام تا به امروز هرگز دستخوش تحولات تقنینی از ناحیه دین اسلام و تفکر علمای اسلامی نشده است. قرآن کریم به‌عنوان سند وثیق اسلام، در آیات متعددی هرگونه ظلم و ستم نه تنها به غیر، بلکه به خویش را منع می‌کند و متولیان را به رعایت حدود الهی ملزم می‌سازد و هرگونه اقدامی را خارج از مرزهایی که شارع مقدس تعیین نموده است، به رسمیت نمی‌شناسد و آن را موجب کیفر می‌داند. با توجه به تصریح آیات الهی، گفتار معصومین و شیوه عملی پیامبر اکرم (ص) و ائمه معصومین (ع)، موضع دین مبین اسلام در قبال شکنجه در جوامع بشری به‌صورت شفاف نمایان می‌گردد.

علاوه بر نظام حقوقی اسلام، در بررسی اسناد بین‌المللی، امروزه لزوم پاسخگویی به انتظارات جامعه جهانی در خصوص رعایت حقوق بشر از سوی نهادها و مراجع رسمی با استقبال گسترده‌ای روبرو شده است و مجامع بین‌المللی را از ابتدای قرن بیستم به اتخاذ تدابیر ملزم نموده که به‌موجب آن

ضمن طرح حقوق بشر به عنوان یک موضوع فراملی، شکنجه را به عنوان مصداق بارز تجاوز به حقوق بشر تلقی و ممنوعیت آن را در غالب میثاق بین المللی مورد تأکید قرار دهد.

از میان اسناد بین المللی، قراردادهای و میثاق هایی که به موضوع تحریم شکنجه پرداخته، بسیار متعدد است. از جمله می توان اعلامیه جهانی حقوق بشر مصوب دهم دسامبر ۱۹۴۸ را نام برد که در ماده پنج آن اعلامیه بر ممنوعیت هر گونه شکنجه و دیگر رفتارها یا تنبیهات خشن غیر انسانی و وهن انگیز تصریح شده است.

همچنین قراردادهای چهارگانه معروف به قراردادهای ژنو مصوب ۱۹۴۹ و دو پروتکل الحاقی به آن در سال ۱۹۹۷ درباره چگونگی رفتار با اسرای جنگی و شهروندان بیگانه، قرارداد بین المللی رفع هر نوع تبعیض نژادی مصوب بیست و یکم دسامبر ۱۹۵۴ مجمع عمومی سازمان ملل متحد از دیگر مواردی است که در آنها منع تعذیب و شکنجه مورد توجه قرار گرفته است.

تلاش های بین المللی در راستای مبارزه با این جرم منجر به تصویب کنوانسیون ها و بیانیه های متعدد دیگری گردید که کشورهای عضو را ترغیب و ملزم به پایبندی به رعایت اصول حقوق بشر کرده است (بلوک، ۱۳۷۲).

میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی مصوب شانزدهم دسامبر ۱۹۶۶ مجمع عمومی سازمان ملل متحد و میثاق بین المللی ۱۹۷۳ درباره ممنوعیت مجازات آپارتاید^۱ و نیز مقررات مختلفی که در سال های ۱۹۷۷-۱-۵۷ در خصوص رفتار با زندانیان و بازداشت شدگان در شورای اقتصادی اجتماعی سازمان ملل متحد تصویب شده است، از جمله این میثاق ها است.

به جز آنچه ذکر گردید، از مهم ترین کنوانسیون های بین المللی که به طور مشخص به موضع شکنجه توجه کرده است، بیانیه شماره ۳۴۵۲-۳۰ مجمع عمومی سازمان ملل متحد مصوب نهم دسامبر ۱۹۷۵ در خصوص حمایت از اشخاص در برابر شکنجه، تنبیهات و رفتارهای خشن، غیر انسانی یا موهن و

۱. سیاستی که بر اساس آن یک نژاد از نژاد دیگر جدا نگه داشته می شود و از امتیازات کمتری بهره می برد.

همچنین معاهده منع شکنجه و دیگر رفتارها و یا تنبیهات سخت یا غیرانسانی و موهن مصوب دهم دسامبر ۱۹۸۴ است. ماده ۲ اعلامیه اخیر هر نوع شکنجه و اعمال آزاردهنده از قبیل رفتار یا تنبیهات خشن، غیرانسانی و خوارکننده را هتک کرامت انسانی قلمداد کرده و طی مواد متعددی که پس از آن آمده است به دولت‌های عضو توصیه می‌نماید تا تدابیر مؤثری را به منظور جلوگیری از شکنجه معمول داشته و کارگزاران خود را در هر شرایطی به حسن رفتار و عدم ایذا دیگران مکلف سازند. همچنین در قوانین جزایی خود به‌طور مشخص شکنجه را توصیف مجرمانه کرده و آن را مستلزم کیفر شمارند و در حمایت از شکنجه دیدگان و ترمیم صدمات و آلام وارده، همه حقوق عادلانه آنان را در جریان رسیدگی‌های جزایی تضمین نمایند.

قوانین اساسی کشورهای مختلف نیز معمولاً و به‌طور اصولی بر رعایت حقوق بشر تأکید دارد. هرچند ممنوعیت شکنجه در بسیاری از این قوانین به صراحت بیان نشده است، اما این امر به‌طور ضمنی در بیشتر قوانین اساسی موردتوجه قرار گرفته است.

اگرچه تصریح قانون اساسی بر منع شکنجه در تضمین حقوق انسانی از اهمیت غیرقابل انکاری برخوردار است، اما معمولاً قوانین عادی درصدد جبران ضعف ناشی از فقدان نصی که در قانون اساسی به‌وضوح بر ممنوعیت شکنجه دلالت کند، برآمدند.

دکتر سعید عطاءزاده (عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انتظامی ناجا)

دکتر مصطفی پیرعلی (عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین)